

DOI: 10.18427/iri-2016-0018

Nemzetközi stratégiaalkotás a Duna-mente térségében

Veres Lajos

Területfejlesztési Tudományos Egyesület
veresl53@gmail.com

Bevezetés

Az Európai Unió transznacionális programjain belül az elmúlt években több olyan projekt került megvalósításra, melyek érdemben hozzájárultak az Európai Duna Regionális Stratégia (EDRS) előmozdításához, valamint a Duna-menti térségek stratégiaalkotásához. Jelen tanulmányban bemutatásra kerül a Donauregionen+ projekt és annak eredményei, melyek Magyarországon 2014-től érdemben hasznosulhattak az érintett megyei önkormányzatok koncepció és stratégiaalkotásában, valamint az országos tervek kialakítása során.

Nemzetközi stratégiaalkotás kibontakozása

A projekt jogi és szervezeti keretei

A Donauregionen+ projekt¹ az Európai Regionális Fejlesztési Alap „South East Europe” programjának keretein belül valósult meg. A projekt egy tudatos területfejlesztési projektsorozat részét képezte, hiszen a korábban befejezett Donauregionen projekt folytatása, amelynek előzménye pedig az ARGE DONAULANDER projekt volt. A Donauregionen+ projektben Magyarországról a szakmai feladatokat a Területfejlesztési Tudományos Egyesület (TFTE) látta el. Az Egyesületet 2005 márciusában hazai, regionális kutatási területen elismert szakemberek alapították.²

Az Egyesület alapvető célja a regionális tudomány, valamint a hozzá kapcsolódó társtudományok (gazdaságföldrajz, közgazdaság, terület-, vidék- és településfejlesztés, regionális gazdaságtan, környezetgazdaságtan, közlekedés, turizmus, szociológia stb.) eredményeinek folyamatos figyelemmel kísérése, és a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának elősegítése. Az Egyesületnek mintegy 50 magánszemély a tagja az ország legkülönbözőbb térségeiből.

A Donauregionen+ projekt megvalósításában részt vettek különböző állami, regionális és szakmai tervező szervezetek Szlovákiából, Magyarországról, Horvátországból, Szerbiából, Romániából, Bulgáriából, Moldáviából és Ukrajnából. Magyar részről a projektben az Egyesület mellett Pest Megye Önkormányzata és a Pest Megyei Területfejlesztési Nonprofit Kft. is részt vett.

¹ A projekt teljes neve „The Spatial Development Concept of Interregional Co-operation in the Danube Space”, EOL referencia kódja: „SEE EoI/A/246/4.2/X.”

² Több információ a www.tfte.eu oldalon.

A Donauregionen+ projekt tartalmi elemei

A projekt célja egy olyan összetett, a Duna-menti térségek potenciális fejlesztési lehetőségeire, valamint az interregionális kapcsolatokra vonatkozó komplex tudásbázis előállítása, továbbá a Duna-menti térségek fejlesztési potenciáljának átfogó értékelése volt, amely által további lehetőségek nyíltak a határon átnyúló együttműködések kezdeményezésére, ösztönzésére.³

1. ábra. A tervező rendszer struktúrája

Projekt szakaszok	Kiemelt ágazatok				Eredmények
	Természeti környezet	Települési Infrastruktúra	Közlekedés és Műszaki Infrastruktúra	Gazdaság	
donauregionen	analízis	analízis	analízis	analízis	Értékelés és Tipológiai Problémák Azonosítása
donauregionen +	stratégia	stratégia	stratégia	stratégia	Területi Stratégiák Kialakítása
donauregionen ++	hasznosítás	hasznosítás	hasznosítás	hasznosítás	Stratégia hasznosítása

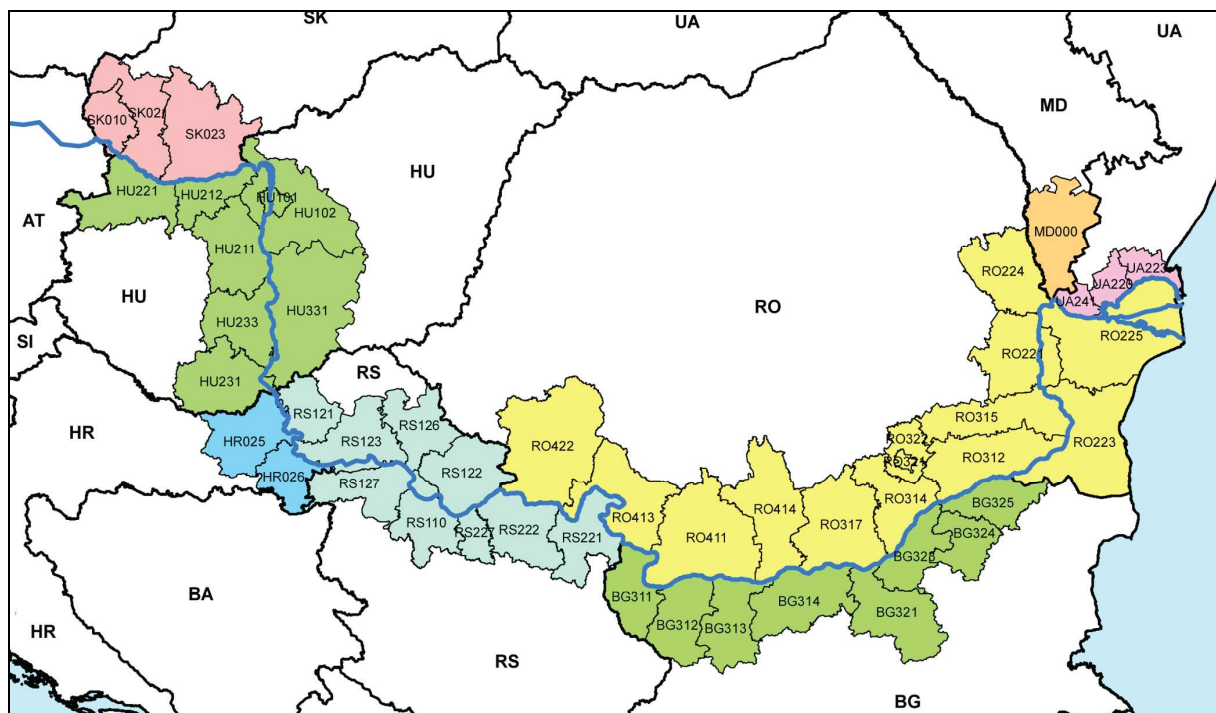
Forrás: Donauregionen+ project, Final Report 6. oldal alapján a szerző saját szerkesztése

A Donauregionen projekt (2006-2008) az érintett országokban lévő Duna-menti megyék helyzetének analízisével zárult le, ezért a stratégiakészítés izgalmas feladata a Donauregionen+ projektre hárult (2. ábra).

Az együttműködő partnerek a közös munka folytatását a 2014-2020 EU támogatási ciklusban a releváns pályázati lehetőségek felhasználásával tervezték. Ezek közül is kiemelhető a Duna Transznacionális Program (DTP), valamint a Central Europe, továbbá a 2 és 3 oldalú határmenti (ETE – CBC) programok lehetőségei.

³ A projektvezető szlovák szakemberek és a magyar stratégiai tervezők javaslatára egy tervezési „trilógia” alakult ki (1. ábra).

2. ábra. A Donauregionen+ projekt érintett területe (2012)

Forrás: Donauregionen+ Final Report (2012)

A Donauregionen+ projekt támogatja az Európai Duna Regionális Stratégiát, hiszen nyolc kelet-közép-, délkelet- és kelet-európai ország Duna-menti területével foglalkozott. A projekt térségét Szlovákia, Magyarország, Horvátország, Szerbia, Románia, Bulgária, Ukrajna és Moldova összesen 46 NUTS 3 régiójának, azaz megyéjének területe jelentette.

Magyarországon ez nyolc megyét foglalt magába, melyek az ország területének összesen majdnem 36,77%-át, lakosságának (53,1%) és gazdasági potenciáljának (68,7%) viszont több mint felét teszik ki!⁴

Nemzetközi együttműködés

A Projekt egyértelműen nemzetközi együttműködésre, a közös nevező keresésére épült. A projekt elkészítésében nyolc országból. Sok partner dolgozott együtt, különböző tématerületek szakértői horizontális partneri együttműködése valósult meg. A sokszínűség, az eltérő tervezési gyakorlatok, jogi, szabályozási környezet és az eltérő terminológia mind csak még izgalmassá tették a közös munkát. Ezekből fakadt a projekt menedzsment speciális felelőssége, hiszen a kulturális, szakmai tradíciókat mind figyelembe kellett, hogy vegye. A különbözőségek mellett azonban előbb-utóbb mindig sikerült megtalálni a közös pontokat.

⁴ A Központi Statisztikai Hivatal 2009-es adatai alapján.

Stratégiai tervezés új közösségi módszertana

A projektben a stratégiai tervezés nem egyszerűen egy megvalósítandó cél érdekében elvégzendő lépések egymásutánosságát, hanem egy újfajta gondolkodást és szemléletet jelentett, amit a partnerek kezdettől fogva érzékeltek.

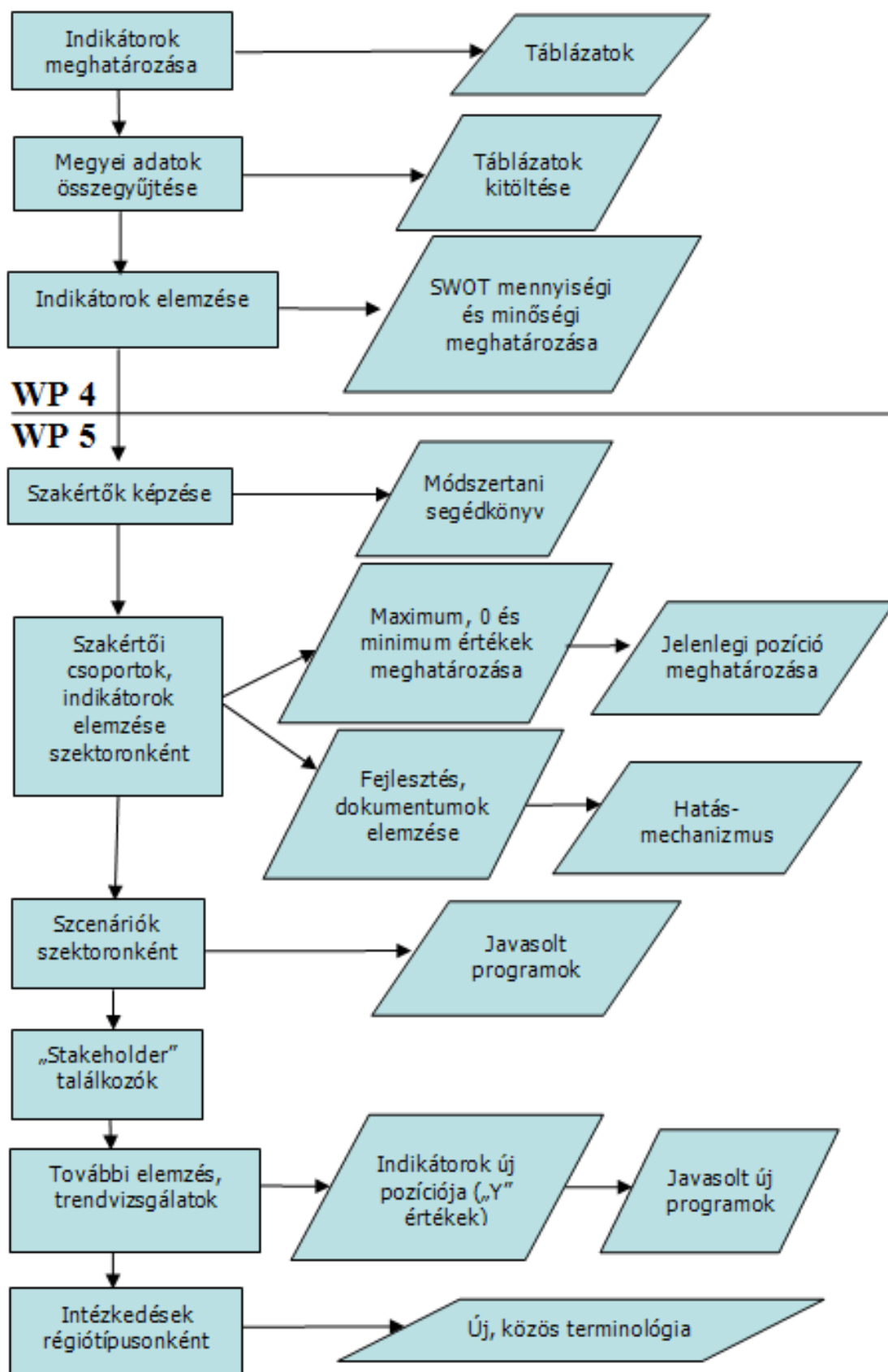
Hogy mi legyen a stratégiai tervezési módszertana, és hogy mely tevékenységeket és milyen sorrendben kell közösen elvégeznünk, az javarészt az eltérő tervezési hagyományokból fakadóan sok partner számára kérdéses volt. A projekt stratégiai tervezés munkacsomagját irányító Területfejlesztési Tudományos Egyesület ezért a tervezés módszertanát a Hazai Térségfejlesztő Zrt. „Stratégiaalkotás és programkészítés a területfejlesztésben” c. könyvében 2006-ban publikált tervezési alapokra építette. Ez a módszertan ma már a szlovák vezető partnerrel közösen adaptált és informatikai háttérrel megtámogatott nemzetközi tervező rendszerként működik.

A stratégiaalkotás egyik legfontosabb momentuma volt, hogy minden egyes térségre vonatkozóan meg kellett határozni a „stratégiai pilléreket”, melyek kijelölik azokat a tématerületeket és fejlesztési irányvonalakat, melyekre a stratégiai célrendszer épül (3. ábra). Ezt a részletes SWOT analízis alapozta meg.

A stratégiakészítés másik érdekes mozzanata a 2020-as célállapotok meghatározása volt. Ennek érdekében sor került a célállapotok minőségi (konceptcionális, funkcionális) és mennyiségi jellemezőinek meghatározására is. A módszertan konkretizálásakor – izgalmas szakmai viták után – kiválasztásra került mintegy 25 indikátor,⁵ melyeket minden résztvevő régióra meg kellett adni a 1996-2008 közötti időszakra vonatkozó bázisadatokként, és ezekhez viszonyítottuk a tervezett 2020-as célállapot értékeit.

⁵ Minden országban rendelkezésre álló és azonos tartalmú.

3. ábra. A Donauregionen+ stratégiaalkotás folyamatábrája

Forrás: saját szerkesztés

Jelen tanulmányban alkalmazott indikátorok

1. táblázat. Indikátorok felsorolása

Tervezési struktúra	Indikátor
Természeti tényezők	Vízzennyezési index
	SO ₂ szennyezés - tonnában 1000 lakosra
	NO _x szennyezés - tonnában 1000 lakosra
	Szálló por szennyezés - tonnában 1000 lakosra
	CO szennyezés - tonnában 1000 lakosra
	Hulladéklerakók kapacitása - tonnában 1000 lakosra
Település-hálózat és Humán Erőforrás	Lakások száma 1000 főre
	Diplomások száma 1000 főre
	Regionális vitalitási index
Közlekedés és Műszaki Infrastruktúra	Közúti közlekedés - autópálya sűrűség
	Vasúti közlekedés - vasút hálózat
	Vízi közlekedés - teherforgalom nagysága
	Villamos energia ellátás
	Gáz ellátás
	Szélessávú internet ellátottság
	Ivóvíz ellátás
	Szennyvízkezelés
	Megújuló energiaforrások nagysága
Gazdaság	Regionális GDP vásárlóerő paritáson egy főre az EU 27 átlagában (%)
	Foglalkoztatottsági ráta (%)
	Munkanélküliség aránya (%)
	Tercier szektorban dolgozók aránya (%)
	Érettségivel rendelkezők aránya (%)
	Turizmus - átlagos tartózkodási idő
	Turizmus - külföldi látogatók száma 1000 lakosra

Forrás: Donauregionen+ Final Report (2012)

Szemponatok a célok rendszerének kialakításához

A stratégia kialakítása során konkrétan megfogalmazódott a térségek belső tényezői valamely értékeinek megváltoztatási igénye, illetve ennek szükségessége. Az igény minden egyes tényező esetében a tervezett új állapot elérését jelentette. A célok rendszere tehát részleteiben és egészében is a térség adottságaiból kiinduló, valamint a külső lehetőségek által meghatározható valamely jövőbeni állapotot fogalmazott meg. Területpolitikai szempontból ajánlasként megfogalmazható követelmények voltak a stratégiai célrendszerrel szemben (Korompai, 1995):

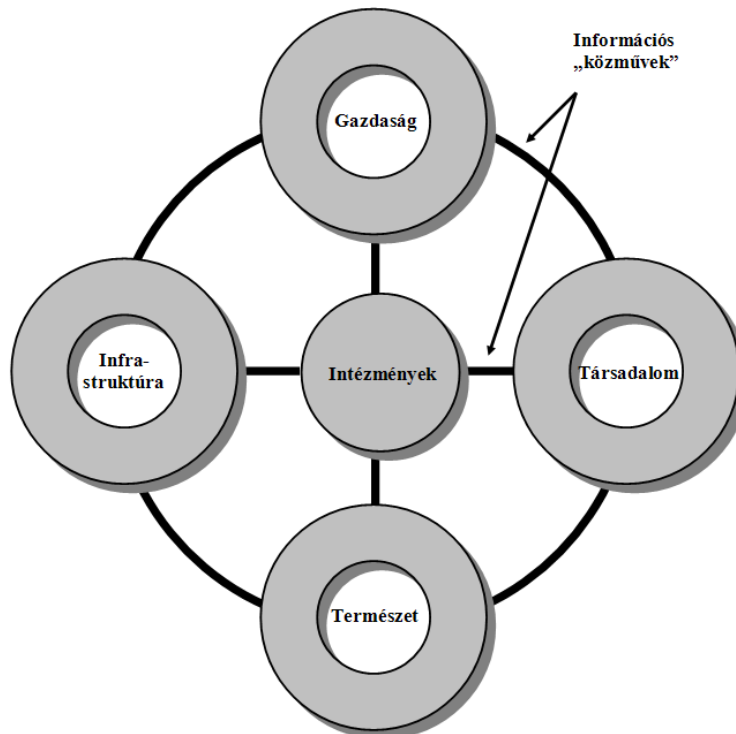
- perspektivikusan működőképes legyen (stabilitás);
- folyamatosan tudjon alkalmazkodni a változó piaci viszonyokhoz (flexibilitás);
- erősítse a regionális/lokális tudatot, kötődést;
- biztosítsa az életviszonyok folyamatos javulását (környezet, jövedelem);
- tegye elérhetővé a regionális kapcsolatok különböző (országos, nagytárségi és globális) szintjeit.

A célok kialakítása során legalább négy vizsgálati területet⁶ volt szükséges számba venni:

- ⇒ Természet (természeti környezet)
- ⇒ Társadalom
- ⇒ Gazdaság
- ⇒ Infrastruktúra (épített környezet)

A kutatásaink fontos következtetése volt, hogy *az intézményrendszer kialakításával, fejlesztésével összefüggő feladatokat programszinten (intézkedés, javaslat) szükséges szerepeltetni*. A regionális intézmény (rendszer) nélkül nem működhet maga a regionális területi egység sem. Ezen keresztül valósulnak meg a kötelező és vállalat feladatok és önmagában hordozza a további fejlődés lehetőségeit is (közigazgatás, civil szervezeti rendszer). *Az intézményeken keresztül* valósul meg adott térségi szinten az *élet négy fő területének (természet, társadalom, gazdaság, infrastruktúra) szimbiózisa*. A 4. ábra ezt a kapcsolatrendszert mutatja be az ún. *gömb-modellen*.

4. ábra. A regionális intézmények összekötő szerepe

Forrás: Veres, 2000.

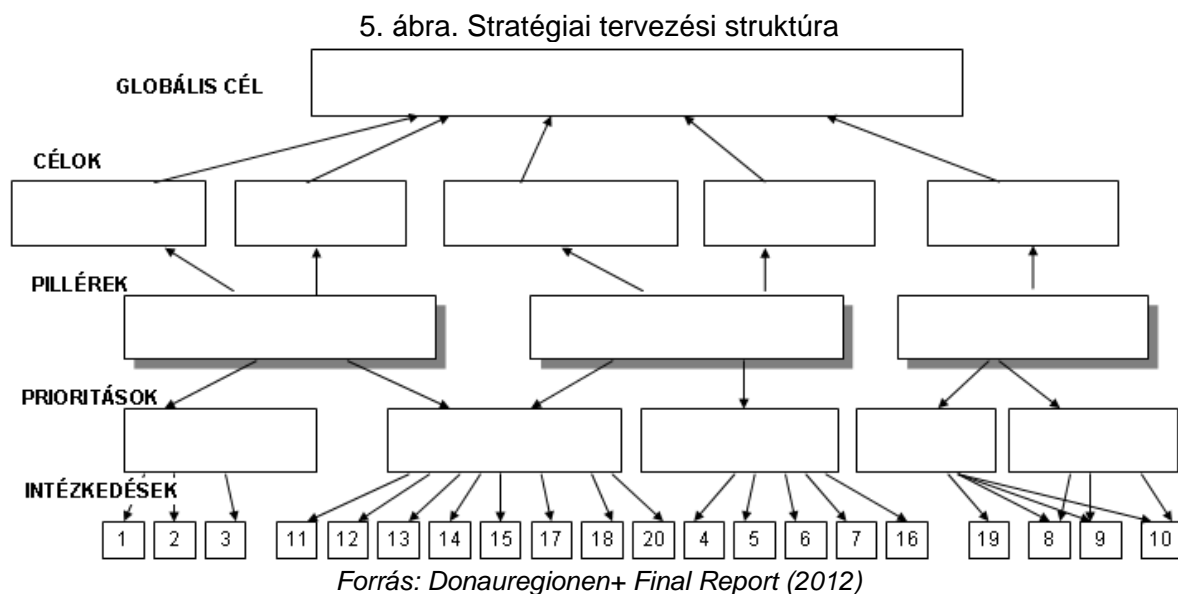
A modell valójában térben ábrázolja az említett négy vizsgálati egységet, amelyeket gömbszerűen köti össze az *információs közmű* (hálózat), a középpontban pedig az intézmények helyezkednek el. E szerint az intézményekhez is az információs közműveken keresztül jut el a szükséges információ, amely alapján irányítható, menedzselhető, ellenőrizhető a folyamat.

⁶ Négy vizsgálati terület: A fenntarthatóság kérdéseivel foglalkozó nemzetközi konferenciák és a nemzetközi szakirodalom globális és makro elemzése során csupán három szférát említenek (Gazdaság-Társadalom-Környezet). Az épített és a természeti környezet különálló megközelítése, elemzése és értékelése, lehetőséget nyújt a speciális hatások értelmezésére, ami elősegíti a regionális tervezést.

A pillérek

A NUTS-3 térségek részletes SWOT analízisét követően a tervezők kiemelték azokat az elemeket, amelyekre a stratégia építhető. Ezeket az összetevőket, fő cselekvési irányokat neveztük pilléreknek. Attól függően, hogy a helyzetértékelésben melyek voltak a kritikusnak minősített területek pl. veszélyhelyzetek, gyengeségek, melyeknek az elkerülését tűzhetjük ki célul, vagy az erősségek és nagyon lényeges lehetőségek hasznosításában pedig ezekre az elemekre építhetünk, mint stratégiai pillérekre.

Az alkalmazott stratégiai tervezési módszertan szerint első lépésben a pillérek alakítottak ki, ezekre építettük fel a célrendszert és ezt követően a célok megvalósításának eszközrendszerét, a prioritásokat és az intézkedéseket, vagyis a programot (5. ábra).

Minden NUTS-3 stratégia esetében az ún. célpiramis csúcsán a **jövőkép** (globális cél) szerepelt, ami a nagytávlatú előrejelzések, és tervek figyelembe vételével a térség olyan új állapotát fogalmazza meg, amely az elmozdulás irányában magasabb szintű és „pozitív” értékkel jellemezhető.

Szcenáriók

A projektben nevesítésre kerültek olyan, ma még akár távolinak tűnő, vagy gyakran vitákat kiváltó intézkedéseket, melyek kulcsfontosságúnak tekinthetők a területfejlesztés szempontjából. Az egyes intézkedések különböző valószínűséggel rendelkeztek, és több olyan alternatív „vagy-vagy” jellegű megoldás is felmerült, melyek meghatározó jelentőséggel bírhatnak. A valószínűség megbecslésének külön érdekessége volt, hogy a projekt során is változtak a makro körülmények, így állandóan újra kellett gondolni a stratégia egy-egy elemének lehetséges szerepét. Szakértők segítségével egy szinergiákat, és intézkedések egymáshoz való viszonyát feltáró részletes hatásvizsgálattal megbecsültük, hogy egy-egy intézkedés milyen hatással lesz a térségekre, és ugyanígy különböző intézkedések kombinációit is kielemeztük. Ennek a folyamatnak a során jöttek létre azok a szcenáriók, melyek

meghatározták, hogy mi lehet a következő évek fejlesztéseinek különböző összetételének hatása, és egy-egy intézkedés megvalósításával milyen egyéb beavatkozásra lehet szükség. Nem jó és rossz forgatókönyvek jöttek tehát létre, hanem intézkedések olyan kombinációi, melyek segítséget nyújtanak a vezetőknek a célszerű döntések meghozatalához. A scenáriók a jövő lehetséges változatait eseményláncok, vagy állapotok logikai úton történő összekapcsolásával jelenítik meg. A történetek mindegyike lehetőleg konzisztens, ugyanakkor az egyes forgatókönyvek egymás alternatíváit⁷ is jelenthetik. A forgatókönyvek logikai felépítése abból indult ki, hogy a környezet a változások szempontjából egyaránt tartalmaz konstans (állandó), előre jelezhető és előre nem jelezhető tényezőket (7. ábra):

- ❖ Állandó (konstans) tényezők azok, amelyek értéke a scenárió által vizsgált időhorizonton belül nem változik. Amennyiben az adott tényező nem számszerűsíthető, maga a tényező tekinthető állandónak.
- ❖ Előre jelezhető tényezők azok, amelyek értéke valamely valószínűséggel számítható vagy becsülhető a vizsgált időhorizonton, vagy *trend* formájában kerülnek kifejezésre.
- ❖ Az egyes scenáriók közötti eltérések alapvetően az előre nem jelezhető tényezőkből adódnak. Ezekre a tényezőkre vonatkozóan, *feltevésekkel* (*hipotézis*) élhetünk.

Egy adott esemény bekövetkezésére vonatkozóan két feltevés (igen-nem) két alternatívához vezet. Az előre nem jelezhető események tovább bonthatók kulcsváltozók és közvetett változók csoportjára:

- Kulcsváltozók a ténylegesen független változók, amelyeknek valamennyi lehetséges kimenetelét (számszerűsíthetőség esetén az értékét) figyelembe kell venni. Ezek a változók adják a scenáriók magját.
- A közvetett változók szintén nem jelezhetőek előre, de a kulcsváltozóktól függenek, így minden kulcsváltozóhoz hozzárendelhető közvetett változó is.

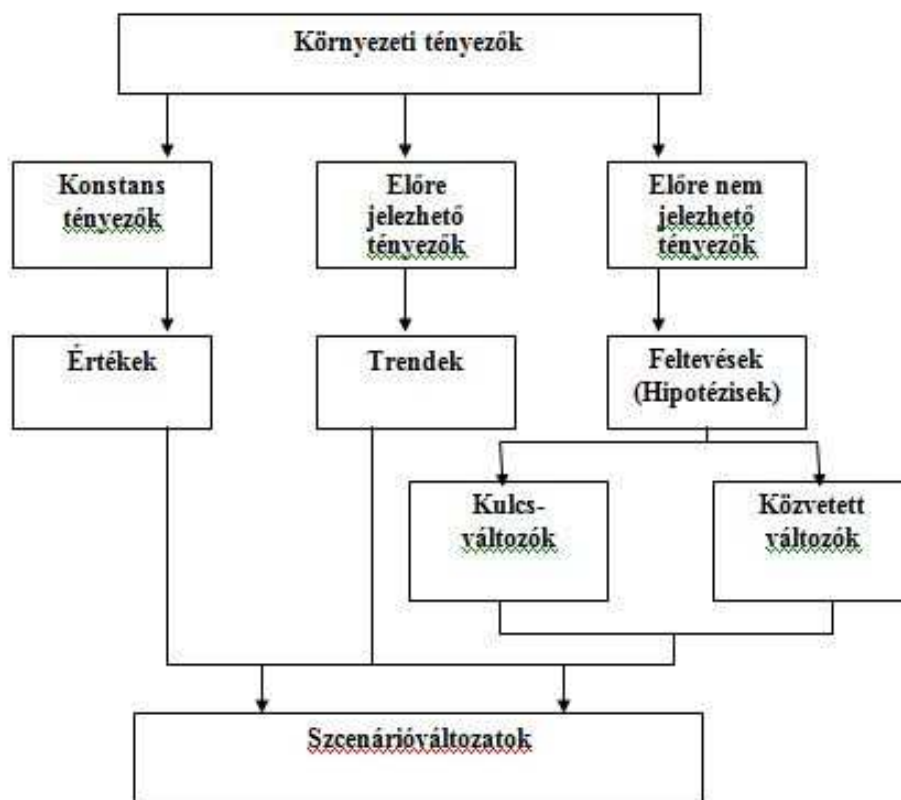
A konzisztencia érdekében néhány fontos követelménynek teljesülnie kell az egyes scenáriókban:

- A konstans tényezőket valamennyi scenáriónak tartalmaznia kell.
- Az előre jelezhető tényezőket szintén valamennyi scenáriónak tartalmazza.
- Az előre nem jelezhető tényezők különböző értékei különböző scenáriókban jelennek meg.
- Egy scenárióban a kulcsváltozók csak egy meghatározott értéket vehetnek fel.

A szakértők a projektben a javasolt prioritások mentén minden intézkedés esetében meghatározták a releváns indikátorokra gyakorolt hatást (lásd 6. ábra)

⁷ Az alternatíva itt vagy-vagy relációt és az egymástól eltérő megoldások kombinációját jelöli.

6. ábra. A scenáriók logikai felépítése

Forrás: Veres, 2006

A tervezett 2020-as célállapotok

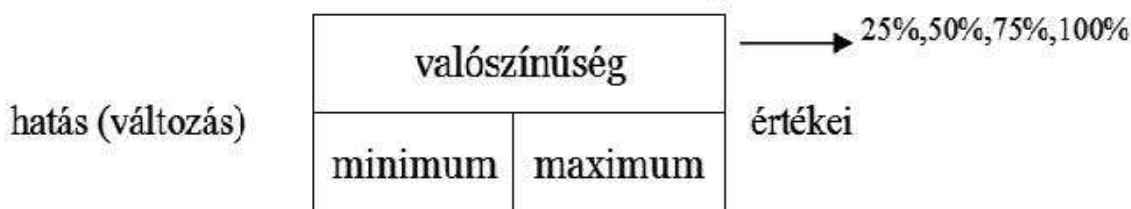
A különböző scenáriók kialakítási lehetőségét a szakértők úgy oldották meg, hogy a tervezésbe bevont indikátorok 2020-as célértékeinek meghatározásakor minden tervezett intézkedés esetében figyelembe vették a megvalósítás valószínűségét és a változás várható értékeit. Minden intézkedés esetében a szakértők a 2008-as bázisértékhez viszonyítva megadták a módszertanban szereplő indikátorokra gyakorolt hatás értékeit a következőképpen:

- Az intézkedés bekövetkezésének és hatásának valószínűsége, amely a következő értékeket veheti fel: 25, 50, 75, 100 %.
- Az intézkedés hatása az egyes indikátorértékekre egy minimum és egy maximum érték megadásával.

Így a 2020-as célállapotok a scenáriótervezési logika szerint különböző valószínűséggel és értékekkel jellemezhetők.

7. ábra. Példa egy intézkedés hatásainak szakértői becslésére a releváns indikátorok esetében

indikátorok		Határon túli hatás	Regionális GDP/fő vásárlóerő paritáson VEP az EU 27(25) átlagához képest (%)		Foglalkoztatottsági ráta (%)		
			Indikátor				
intézkedések			2008-as érték	70,4		51,88329804	
1.	CÉLZOTT SZAKOKTATÁS		valószínűség	75		75	
			hatás	1	2	1	2
2.	DUAL OKTATÁSI RENDSZER		valószínűség	75		75	
			hatás	1	2	1	2
3.	INAKTÍV MUNKAERŐ MOZGÓSÍTÁSA	✓	valószínűség	100		100	
			hatás	0,5	1	1	3

Forrás: saját szerkesztés

A Nyitra megyét és Komárom-Esztergom megyét érintő projekt eredmények bemutatása

A projektben folytatott stratégiaalkotás legkonkrétabb eredményei a NUTS 3 szintű stratégiák lettek. Minden területi egységre vonatkozóan részletes elemzés készült, szakterületenként az indikátorok bemutatásával (1996, 2001, 2005, 2008 adatokkal). A szakterületi SWOT analízis főbb megállapításai alapján a szakértők kijelölték a *stratégiai pilléreket*. A megyei elemzések és stratégiaalkotás eredményeire építve készültek a Dunán Átnyúló Térségek (CDR) fejlesztési stratégiái.

A Donauregionen+ projekt egyik újdonsága volt, hogy természetes vonzáskörzeti sajátosságai alapján lehatárolásra kerültek az elmúlt évtizedek fejlesztéseikor (gyakran tudatosan) elhanyagolt Dunán – és sokszor határon – átnyúló fejlesztési térségek, és ezekre vonatkozóan is külön-külön fejlesztési stratégiák készültek. A magyar érintettséggel rendelkező határon átnyúló fejlesztési zónák, vagy a projekt terminológia szerint „Cross Danube Regions” (CDR)⁸

⁸ Cross Danube Regions (CDR) = Határon átnyúló térségek.
http://gis.donauregionen.net/GS_Summary/default.aspx [2016.04.12.]

2. táblázat. Nyitra és Komárom-Esztergom megyék SWOT analízise a Nové Zánky – Komárno/Komárom – Tatabánya térségben (CDR)

	Erősségek	Gyengeségek
Természeti Erőforrások	Változatos táj dombos és sík területekkel. Gazdag állat- és növényvilág. Figyelemre méltó felszíni vízforrások. Hatalmas mennyiségű talajvíz (termál és karsztvíz).	Magas szintű légszennyezettség. Nagy kiterjedésű erősen szennyezett területek. Szennyezett beáramló folyók (Duna, Vág). Részben vagy nem megoldott hulladékgazdálkodás. Fejletlen árvízvédelem.
Település Szerkezet +	Kiegyensúlyozott településhálózat közepes méretű falvakkal. Kis- és középvárosok egyenletes eloszlása. Előnyös pozíció a Budapest-Bécs innovációs tengelyen. Stabil oktatási háttér (általános és középszinten).	Lényeges regionális központok hiánya. Környező regionális központok vonzóereje: Nyitra, Budapest, Győr, Székesfehérvár. Gyenge felsőoktatási potenciál (kis főiskolák, egyetemek). High-tech oktatási osztályok alacsony száma másodlagos szinten.
Közlekedési - Műszaki Infrastruktúra	Fontos vasúti és autópálya utak régió-szerte (magyar oldalon) – Bécs-Budapest innovációs tengely. Fejlett elektromos- és vízhálózat. Természetes gázhálózathoz kapcsolt háztartások magas száma a falvakban és külvárosokban. Bérházak legnagyobb része távfűtéshez van csatolva.	Fejletlen szennyvízhálózat. A kisebb (helyi) úthálózat minősége nem megfelelő. Komárno régió nem kapcsolódik szlovák nemzetiséghez. Mobil hálózat lefedettség hiánya különösen az épületekben. Magas határon átnyúló telekommunikációs költségek. Fel nem újított társasházak magas aránya.
Gazdaság	TNV-k ⁹ magas száma a régióban (főleg a magyar oldalon). Viszonylag alacsony bérek. Mobilis munkaerő (ingázó dolgozók). A mezőgazdaság és ipar tradíciói (hallgatólagos tudás) a határ mindkét oldalán.	Alacsony aktivitási ráta (különösen Magyarországon). Magas munkanélküliségi ráta. Képzett munkaerő alacsony szintje (végzettséggel vagy technikai tudással). Magas mozgékonyosság a nagy regionális központok felé (Győr, Budapest, Nyitra, Pozsony).
	Lehetőségek	Veszélyek
Természeti Erőforrások	Határon átnyúló természetvédelmi területek alapítása. Egyre népszerűbb öko- és vadászturizmus a régióban. Magasabb kereslet a megújuló energiaforrásokra. Kereslet ökofarmok termékeire. Helyi élelmiszer kínálat fejlesztése.	Növekvő lég- és/vagy vízszennyezettség a régió kivül. A szelektív hulladékgyűjtés késleltetése. Erős árvízjárok (elégtelen védelmi rendszer). Beérkező ökoturizmus csökkenése.
Település Szerkezet +	Helyi falusi hálózat lokállásának stabilizálása. Kis és közepes városok közötti együttműködési terek növekvő száma. Állami források a középszintű oktatás alkalmazkodására a munkaerőpiaci kereslethez.	Regionális központok növekvő vonzóereje. Csökkenő népesség – fogyatkozó piac. Oktatási rendszer nem megfelelő fejlődése. Fejletlen kétnyelvű oktatás (Szlovákiában). Együttműködés hiánya az oktatási programokban mindkét oldalon.

⁹ TNV – Transznacionális vállalat.

Közlekedési – Műszaki Infrastruktúra	Növekvő források a helyi infrastrukturális fejlődéshez (szennyvízkezelés). EU-s források további határokon átnyúló infrastrukturális fejlődéshez (alternatív útvonal, új híd). Nemzetközi kikötő fejlesztés Komárnóban és Komáromban. Új komp útvonalak kijelölése a Duna hídjai közötti szakaszokon.	Csökkenő források az infrastrukturális fejlődéshez lokális szinten. Fogyatkozó állami és EU-s források, EU-prioritások változása 2014-től. A Duna csökkenő szerepe, mint nemzetközi kereskedelmi útvonal (hajózhatóság). Lemaradás a lakások fejlesztése mögött.
Gazdaság	A gazdaság diverzifikációja új külföldi befektetésekkel. KKV szektor fejlesztése. A tényezőellátottság eredményesebb hasznosítása.	Nagy TNV-k bezárása (pl. Nokia). „Duális gazdaság” további fejlesztése. Oktatási rendszer halogató reformjai, elavult tudás terjedése. Regionális központok erős vonzereje (növekedési pólusok).

Forrás: Donauregionen+ Final Report (2012)

A tervezőmunka átfogó értékelése

A Donauregionen+ projekt egyik eredményeként a Pozsonytól Odessáig terjedő Duna-menti térség vizsgálatba bevont NUTS3 területi egységei elsősorban komplex fejlettségük alapján különböző csoportokba kerültek besorolásra. Az indikátorokból képzett komplex mutató értékei (Total) -3 és +3 közötti sávban kerültek elhelyezésre, ahol a -3 a mutató minimum értéke volt, a +3 pedig a mutató maximum értéke. „A” csoportba lettek besorolva a fejlett régiók, „B” csoportba a stabilizált régiók, „C” csoportba a stagnáló régiók és „D” csoportba pedig az elmaradott régiók (Typology). A besorolás során az „A” csoportba csak 4 régió tartozott.

A stratégiai tervezés eredményeként a 2020-as célállapotra vonatkozóan végrehajtott értékelés átrendezte a régiók besorolását és pozícióját.

3. táblázat: A Duna menti megyék fejlettségi pozícióinak változása 2008. és 2020. között a szlovák-magyar határtérségekben

	Megyék megnevezése	2008		2020	
		Total	Typology	Total	Typology
1	Pozsony	3,00	A	2,05	A
2	Nagyszombat	1,02	B	0,55	B
3	Nyitra	0,63	B	0,17	B
4	Győr-Moson-Sopron	0,02	B	2,18	A
5	Komárom-Esztergom	-0,32	C	-0,12	C
6	Pest	0,76	B	1,74	A
7	Budapest	1,48	B	3,00	A

Forrás: saját szerkesztés a Donauregionen+ Final Report (2012) adatai alapján

Budapest, Pest megye és Győr-Moson-Sopron megyék elsősorban a gazdasági teljesítményük növekedése révén javítják pozícióikat, és így kerülhetnek az „A” fejlett régió kategóriába. Tekintettel arra, hogy ugyan a stratégiai tervezési módszertan és különösen azon belül a 2020-as indikátor célértékek meghatározása az egyes intézkedések hatásaihoz kapcsolva országonként eltérő szakértői csapatokkal történt, a 2008 bázishoz viszonyított változásokat oly módon is minősítettük, hogy a tervezés során a szakértők mennyiben bizonyultak optimistának, vagy

pesszimistának a lehetőségek vonatkozásában. Megállapítható volt, hogy a legjelentősebb és szignifikánsan pozitív változásokat a szakértők a magyar régiók, a horvát régiók és a román régiók vonatkozásában tervezték. Összességében kevésbé volt pozitív a szlovák, a szerb és a román szakértők előrejelzése.

Összegzés

A Donauregionen+ projekt 3 évig tartott, és ha figyelembe vesszük, hogy azt megelőzően a Donauregionen projekt szintén 3 évig, akkor összességében elmondható, hogy mintegy 7 éves együttműködés keretében 8 ország, több mint 12 partnere egy közös nemzetközi területi tervező rendszert hozott létre.

Az együttműködés nehézségei és a kihívások több területen is felmerültek. Ilyen volt pl. a különböző szakkifejezések tartalmának értelmezése, a *közös terminológia* kialakítása. Eltérő tervezési módszertanok, adatgyűjtési rendszerek és nyilvános adatbázisok léteznek a résztvevő országokban, ezért a tervezés ezen elemeinek folyamatos összehangolására volt szükség. Nagy várakozás előzte meg a GIS alapú adatok és térképi ábrázolások hasznosítását, azonban az eltérő országos rendszerek és adatbázisok miatt nem jött létre egységes, az összes vizsgált területi egységre kiterjedő és felhasználható GIS rendszer, ezért a CDR-ok esetében megmaradtak a hipotetikus területi lehatárolások és a tervezett TAM (Territorial Accessibility Model) rendszer létrehozása az elkövetkezendő évek feladata lesz.

A projekt konkrét eredményeinek tekinthető, hogy a vizsgált *térség valamennyi NUTS 3 régiójában elkészültek azok a komplex területi stratégiák*, amelyek felhasználhatók a 2013-2020 időszakra vonatkozó Európai Unió tervezéshez mind nemzeti szinteken, mind regionális szinteken. A szlovák megyék esetében az eredmények közvetlenül hasznosultak, hiszen a területfejlesztés feladatai már korábban is ezen a szinten voltak. Magyarország esetében azonban csak 2013-tól jelent meg a területfejlesztés és tervezés a megyei önkormányzatok szintjén, ezért a projekt eredményei (2014.-től) tudtak illeszkedni.

A Donauregionen+ projekt keretében elkészült záródokumentumok, projekteredmények részben nyomtatott és digitális formában is elérhetővé váltak és az Európai Unió transznacionális programja szintjén, valamint az időközben elindult Európai Duna Regionális Stratégia szintjén és a nemzeti szinteken is hasznosíthatóvá váltak.

Irodalomjegyzék

Donauregionen+ projekt: <http://gis.donauregionen.net/dplus/>

Donauregionen+ Final Report (2012). The Spatial Development of Interregional Co-operation in the

Danube Space. http://www.donauregionen.net/annual_reportD+/05_final_report%202012.pdf

Korompai Attila (1995). *Regionális stratégiák jövőkutatói megalapozása*. Budapest: ELTE Regionális Földrajzi Tanszék.

TFTE: Területfejlesztési Tudományos Egyesület, Esztergom, www.tfte.eu

Veres Lajos (2000). *Stratégiaalkotás a területfejlesztésben*. Budapest: Hazai Térségfejlesztő.

Veres Lajos (2006). *Stratégiaalkotás és programkészítés a területfejlesztésben*. Budapest: Hazai Térségfejlesztő.